

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในของประเทศไทย ที่มีอิทธิพลต่อการสาธารณสุข อาทิเช่น การปฏิรูปทางการเมือง การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 การเกิดวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศ การปฏิรูประบบราชการ การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ปัญหาสุขภาพและความต้องการบริการสุขภาพที่มีความสลับซับซ้อนขึ้น เหล่านี้ล้วนเป็นแรงผลักดัน ให้เกิดการปฏิรูปด้านสาธารณสุข (กระทรวงสาธารณสุข, 2544) รวมถึงนโยบาย “หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า” ของรัฐบาลที่มีนายกทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งเริ่มดำเนินการเมื่อ 1 เมษายน 2544 (สำนักงานประกันสุขภาพ, 2544) ดังนั้นส่วนหนึ่งของวิสัยทัศน์ในการพัฒนาแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ของกระทรวงสาธารณสุขจึงให้ความสำคัญกับการบริหารทรัพยากรสาธารณสุขให้เกิดประโยชน์สูงสุด (กระทรวงสาธารณสุข, 2544)

ในการบริหารทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดของโรงพยาบาลให้เกิดประโยชน์สูงสุดจะต้องทราบข้อมูลต้นทุนของโรงพยาบาล เพื่อตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เหมาะสม ใช้ในการกำหนดราคาค่าบริการ และติดตามควบคุมค่าใช้จ่าย ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ได้มาจากการพัฒนาระบบบัญชีต้นทุน และการนำเสนอข้อมูลทางบัญชีต้นทุนเพื่อการตัดสินใจของผู้บริหาร ดังเห็นได้จากการศึกษาของทิพย์วัลย์ สิริพงษ์กุล (2526) ซึ่งศึกษาปัญหาเกี่ยวกับระบบบัญชีของโรงพยาบาลในสังกัดกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข พบว่าโรงพยาบาลยังไม่นำระบบบัญชีต้นทุนมาใช้ ทำให้ฝ่ายบริหารขาดเครื่องมือที่ดีในอันที่จะวางแผนและควบคุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่จะควบคุมค่าใช้จ่ายการดำเนินงานของฝ่ายต่างๆ และการกำหนดอัตราค่ารักษาให้เหมาะสมโดยมีผลตอบแทนเพียงพอนั้นย่อมต้องอาศัยข้อมูลที่ได้จากระบบบัญชีต้นทุน รองศาสตราจารย์ พล.ท. มณฑิเตอร์ ประจวบดี (2538) กล่าวว่าผู้บริหารจำนวนมากที่ให้ความสนใจและเล็งเห็นความสำคัญในเรื่องการประมาณต้นทุนน้อยมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย หรือขาดความรู้ความเข้าใจเป็นทุนเดิม หรือขาดเอกสารเพื่อการศึกษาค้นคว้า จึงส่งผลทำให้บทบาทการประมาณต้นทุนเพื่อช่วยการตัดสินใจในปัจจุบันนี้ได้รับความสนใจจากบุคคลทั้งในวงการธุรกิจ อุตสาหกรรม ภาคราชการ และรัฐวิสาหกิจต่ำไปด้วย

โรงพยาบาลแม่ลาว อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เป็นโรงพยาบาลชุมชนขนาด 30 เตียง เปิดให้บริการครั้งแรกเมื่อ 2 ตุลาคม 2538 และในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 ได้ผ่านการรับรอง

ในการนำระบบการบริหารงานคุณภาพ ISO 9002 มาใช้เพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ผู้ใช้บริการ ให้บริการแก่ประชาชนครอบคลุมด้านการรักษาพยาบาล ทัศนคติ การฟื้นฟูสมรรถภาพ การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค โดยมีวิสัยทัศน์ของโรงพยาบาล คือ “โรงพยาบาลแม่ลาวมุ่งมั่นที่จะพัฒนาเป็นโรงพยาบาลที่มีมาตรฐานการให้บริการที่มีคุณภาพ” มีสถิติจำนวนครั้งผู้ป่วยนอก คือ 75,112 คน 85,295 คน 96,020 คน ในปี 2541 2542 และ 2543 ตามลำดับ สถิติจำนวนผู้ป่วยใน คือ 1,694 คน 1,775 คน 1,832 คน ในปี 2541 2542 และ 2543 ตามลำดับ (โรงพยาบาลแม่ลาว, 2543) โรงพยาบาลแม่ลาวจะเข้าร่วมดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลในการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า “30 บาทรักษาทุกโรค” ผู้บริหารจึงให้ความสำคัญต่อการบริหารและการจัดการด้านต้นทุนของโรงพยาบาล ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจทำการศึกษาเรื่องต้นทุนต่อหน่วยการบริการของโรงพยาบาลแม่ลาว อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นและเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบาย การบริหารงานของโรงพยาบาลแม่ลาวต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาด้านต้นทุนต่อหน่วยการบริการ ของโรงพยาบาลแม่ลาว อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

ขอบเขตและวิธีการศึกษา

1. ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาด้านต้นทุนต่อหน่วยการบริการ จะศึกษาของโรงพยาบาลแม่ลาว อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย โดยทำการศึกษาข้อมูลย้อนหลังโดยใช้ข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2543 ถึง วันที่ 30 กันยายน 2544

2. วิธีการศึกษา

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

โดยการสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลแม่ลาว หัวหน้าฝ่ายทัศนคติ หัวหน้าฝ่ายงานเทคนิคบริการทางการแพทย์ หัวหน้าฝ่ายเภสัชกรรมชุมชน หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมและป้องกันโรค หัวหน้าฝ่ายสุขภาพิบาล หัวหน้าฝ่ายกลุ่มงานพยาบาล และหัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป โรงพยาบาลแม่ลาว รวมทั้งสิ้น 8 คน เพื่อให้ทราบถึงระบบการบริหารและการทำงานของแต่ละฝ่าย และหาเกณฑ์การปันส่วนต้นทุน

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

เก็บข้อมูลจากรายงานด้านค่าวัสดุ ค่าใช้จ่ายในการบริการอื่นๆ จากเจ้าหน้าที่พัสดุของโรงพยาบาล 5 ท่าน เก็บข้อมูลจากรายงานด้านค่าแรงงานจากแผนกการเงินของฝ่ายบริหารงานทั่วไป สถิติต่างๆโดยรวบรวมจากฝ่ายทันตกรรม ฝ่ายงานเทคนิคบริการทางการแพทย์ ฝ่ายเภสัชกรรมชุมชน ฝ่ายส่งเสริมและป้องกันโรค ฝ่ายสุขภาพิบาล ฝ่ายกลุ่มงานพยาบาล และฝ่ายบริหารงานทั่วไป ของโรงพยาบาลแม่ลาว รวมทั้งสิ้น 7 ฝ่าย รวมทั้งศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3 การศึกษาข้อมูลและการวิเคราะห์

การศึกษาและการวิเคราะห์ต้นทุนต่อหน่วยการบริการ มีขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

- 1) การศึกษาและการวิเคราะห์องค์กรของโรงพยาบาลแม่ลาว โดยจำแนกฝ่ายในโรงพยาบาล ทั้ง 7 ฝ่ายออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ หน่วยงานที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ หน่วยงานที่สนับสนุนหน่วยงานที่ก่อให้เกิดรายได้ และหน่วยงานที่ก่อให้เกิดรายได้ซึ่งบริการผู้ป่วยโดยตรง พิจารณาจากลักษณะการทำงานและการก่อให้เกิดรายได้แก่โรงพยาบาลแม่ลาว
- 2) การคำนวณต้นทุนทางตรงของแต่ละหน่วยงาน ได้แก่ ต้นทุนค่าแรง ต้นทุนค่าวัสดุ ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการให้บริการอื่นๆ
- 3) การกำหนดเกณฑ์ในการปันส่วนต้นทุน (Allocation Criteria) โดยทำการเลือกเกณฑ์ที่เหมาะสมในการปันส่วนต้นทุนของหน่วยงานที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้และหน่วยงานที่สนับสนุนหน่วยงานที่ก่อให้เกิดรายได้
- 4) การคำนวณต้นทุนทางอ้อม โดยกระจายต้นทุนหน่วยงานที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ และหน่วยงานที่สนับสนุนหน่วยงานที่ก่อให้เกิดรายได้ไปยังหน่วยงานที่ก่อให้เกิดรายได้
- 5) การคำนวณต้นทุนรวมของหน่วยงานที่ก่อให้เกิดรายได้ โดยรวมต้นทุนทางตรงและต้นทุนทางอ้อมที่ได้จากการปันส่วน
- 6) การคำนวณต้นทุนต่อหน่วยการบริการ โดยนำต้นทุนรวมหารด้วยจำนวนการบริการของแต่ละหน่วยงานที่ก่อให้เกิดรายได้

3. นิยามคำศัพท์

ต้นทุน หมายถึง มูลค่าเงิน และทรัพย์สินที่ใช้ไปเพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตและบริการของโรงพยาบาล

หน่วยงานที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ หมายถึง หน่วยงานที่ไม่ได้คิดค่าบริการจากผู้ใช้บริการโดยตรง จากการบริการของหน่วยงาน โดยจะสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานอื่น ได้แก่ แผนกหน่วยจ่ายกลางและซั๊กฟอก แผนกเวชระเบียน และฝ่ายบริหารงานทั่วไป

หน่วยงานที่สนับสนุนหน่วยงานที่ก่อให้เกิดรายได้ หมายถึง หน่วยงานที่ทำหน้าที่บริการพิเศษเฉพาะอย่างแก่ผู้ใช้บริการ และเรียกเก็บค่าบริการนั้นๆ จากผู้ใช้บริการ ได้แก่ แผนกชั้นสูตร แผนกรังสีวินิจฉัย แผนกเวชปฏิบัติ ฝ่ายเภสัชกรรมชุมชน แผนกห้องคลอด และแผนกห้องผ่าตัด

หน่วยงานที่ก่อให้เกิดรายได้ หมายถึง หน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางในการรับผู้ใช้บริการไว้ดูแลรักษา บริการผู้ใช้บริการจนเสร็จสิ้นกระบวนการรักษา และเป็นหน่วยงานสุดท้ายที่ใช้ในการคำนวณต้นทุนการให้บริการ ได้แก่ ฝ่ายทันตกรรม ฝ่ายส่งเสริมและป้องกันโรค ฝ่ายสุขภาพบาล แผนกผู้ป่วยใน แผนกผู้ป่วยนอก แผนกอุบัติเหตุและฉุกเฉิน แผนกเวชกรรมฟื้นฟู

การบริการ หมายถึง การบริการต่างๆ ของหน่วยงานที่ก่อให้เกิดรายได้ของโรงพยาบาล อาทิเช่น การให้บริการด้าน คลินิกทันตกรรม ทันตกรรมป้องกัน และงานสุขศึกษา ของฝ่ายทันตกรรม เป็นต้น

ต้นทุนต่อหน่วยการบริการ หมายถึง ต้นทุนต่อค่าบริการของหน่วยงานที่ก่อให้เกิดรายได้ คำนวณจากต้นทุนรวมของแต่ละหน่วยงานที่ก่อให้เกิดรายได้หารด้วยจำนวนการบริการทั้งหมดของหน่วยงานที่ก่อให้เกิดรายได้นั้นๆ โดยหน่วยของการบริการในแต่ละหน่วยงานที่ก่อให้เกิดรายได้ อาจต่างกัน เช่น ฝ่ายทันตกรรมคิดเป็นจำนวนรายของผู้ใช้บริการฝ่ายทันตกรรม แผนกผู้ป่วยนอกคิดเป็นจำนวนราย (Visit) ของผู้ใช้บริการแผนกผู้ป่วยนอก แผนกผู้ป่วยในคิดเป็นจำนวนวันนอนหรือจำนวนรายของผู้ใช้บริการของแผนกผู้ป่วยใน เป็นต้น

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้ทราบต้นทุนต่อหน่วยการบริการ ของโรงพยาบาลแม่ลาว อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย
2. ทำให้ได้รับข้อมูลเบื้องต้นที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายและการบริหารงานของโรงพยาบาลแม่ลาว อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่สนใจในการศึกษาด้านต้นทุนต่อหน่วยการบริการของโรงพยาบาลอื่น